

Nr 26

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den resistensbiologiska forsknings- och förädlingsverksamhetens organisation, m. m.

I en till riksdagen den 3 april 1959 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 138, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att besluta att den fortsatta resistensbiologiska forsknings- och förädlingsverksamheten skall vara organiserad i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen anförts.

Under senare år har i olika sammanhang understrukits behovet av ökade insatser för bekämpandet av växtparasiter genom anlåtande av resistent — d. v. s. mot dylik skadegörelse motståndskraftigt — växtmaterial. Detta framhålles sålunda av 1949 års växtskyddsutredning i dess till chefen för jordbruksdepartementet den 2 november 1951 avgivna betänkande med förslag rörande det statliga växtskyddets organisation samt av 1953 års växtförädlingsutredning i dess betänkande angående statens stöd åt växtförädlingen m. m. (SOU 1956: 4).

Under hänvisning bl. a. till i nämnda utredningar gjorda uttalanden har från växtskydds- och växtförädlingshåll hösten 1956 ingivits framställningar om ökade anslag till arbetsuppgifter på resistensområdet. Sålunda hemställer styrelsen för statens växtskyddsanstalt, Sveriges utsädesförening och W. Weibull AB med Weibullsholms växtförädlingsanstalt i anslagsskrivelser sagda år om särskilda anslag för forskning rörande växtmateriallets resistensförhållanden och ifrågasvarande skadegörarens biologi (*resistensbiologisk forskning*) samt för *resistensförädling*.

Dessa anslagsäskanden har av statsmakterna bifallits endast såtillvida, att till Sveriges utsädesförening för budgetåret 1957/58 anvisats 50 000 kr. för att möjliggöra för föreningen att utvidga sin resistensförädlingsverksamhet. Redan ett år tidigare hade emellertid Kungl. Maj:t ställt till statens växtskyddsanstalts förfogande 20 000 kr. ur ett anslag benämnt Befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanärningar för genomförande av vissa förberedande undersökningar rörande resistensen hos stråsäden gentemot olika slag av rost- och mjöldaggssvampar. För fortsättande av ifrågasvarande undersökningar har Kungl. Maj:t senare ställt ytterligare medel till förfogande.

Hösten 1957 har en *kommitté inom skogs- och lantbruksakademien* på akademiens initiativ utarbetat vissa förslag till utbyggnad av den resistens-

biologiska forskningen och resistensförädlingen, sammanfattade i en *pro-memoria angående behovet av utvidgad resistensbiologisk forskning och resistensförädling i Sverige*. Samma förslag har framförts i statens växtskyddsanstalts, Sveriges utsädesförenings och Weibullsholms växtförädlingsanstalts anslagsskrivelser avseende budgetåret 1958/59. Kommitténs förslag går ut på att — med undantag för viss vid *lantbrukshögskolans institution för växtsjukdomslära* bedriven verksamhet på området — den resistensbiologiska forskningen bör koncentreras till ett av växtskyddsanstalten planerat laboratorium i Svalöv medan resistensförädlingsverksamheten liksom hittills i första hand bör åvila de statsunderstödda växtförädlingsinstitutionerna. En utvidgad resistensforskning och resistensförädling i enlighet med förslaget förutsätter viss nybyggnadsverksamhet för såväl växtskyddsanstaltens som utsädesförenings del. Kostnaderna härför beräknas täckas helt av donationsmedel. Staten föreslås skola svara för de med en utvidgad verksamhet förenade ökade avlönings-, utrustnings- och driftskostnaderna.

Vid behandlingen av denna fråga i 1958 års statsverksproposition uttalade departementschefen, ehuru medveten om betydelsen av en intensifierad resistensbiologisk forskning och resistensförädling, att han ej var beredd ansluta sig till nyssnämnda utbyggnadsförslag. Spörsmålet om fördelningen av forskningsuppgifterna mellan lantbrukshögskolan och växtskyddsanstalten syntes nämligen böra vidare övervägas liksom frågan om den utsträckning, i vilken anstalten borde engageras i forskning av ifrågavarande slag. Ej heller hade i förslaget klargjorts de framtida kostnaderna för statsverket. Vidare kunde ifrågasättas, huruvida en viss utbyggnad av växtskyddsanstaltens resistensbiologiska verksamhet borde ske i Svalöv eller vid filialen i Åkarp. Departementschefen ansåg sig då endast kunna tillstyrka att de särskilda medel å 50 000 kr. till resistensförädling vid utsädesföreningen, som riksdagen anvisat föregående år, för budgetåret 1958/59 uppräknades med 25 000 kr.

1958 års jordbruksutskott förklarade sig intet ha att erinra mot förenämnda uttalande men underströk tillika behovet och vikten av en utvidgad forsknings- och försöksverksamhet inom det resistensbiologiska området. Utskottet förutsatte, att Kungl. Maj:t så snart som möjligt skulle framlägga förslag i ämnet. Även 1959 års jordbruksutskott har — i anslutning till ett motsvarande uttalande från departementschefens sida i detta års statsverksproposition — framhållit önskvärdheten av att frågorna rörande den resistensbiologiska forsknings- och förädlingsverksamhetens organisation m. m. liksom också rörande det framtida statliga stödet åt växtförädlingsanstalterna snarast får sin lösning. Dessa uttalanden från utskottets sida har godkänts av riksdagen.

I propositionen lämnas å s. 4—11 en närmare redogörelse för vad i 1949 års växtskyddsutrednings och 1953 års växtförädlingsutrednings betänkannden samt i vissa anslagsskrivelser åren 1957 och 1958 anförts i berörda äm-

nen. Vidare redovisas å s. 11—16 skogs- och lantbruksakademiens promemoria år 1957 samt å s. 16—24 under åren 1958 och 1959 i ämnet ingivna framställningar m. m. Utskottet hänvisar till propositionen i berörda delar.

Departementschefen

Departementschefen har anfört följande.

»I skilda sammanhang har under senare år framförts krav på en intensifiering av den resistensbiologiska forsknings- och förädlingsverksamhet, som har till syfte att få fram mot olika parasiter motståndskraftiga växtsorter. Den utveckling på växtodlingsområdet, som ligger bakom dessa krav, kännetecknas av att grödorna blivit känsligare för angrepp av växtparasiter av botanisk eller zoologisk art till följd bland annat av att en mer ensidig växtföljd ofta tillämpas och större mängder handelsgödsel kommit i bruk. Svartrostangreppen på vete år 1951 har givit prov på i vilken omfattning skador kan vållas av dylika angrepp. Ej minst tack vare den växtpatologiska forskningen har möjligheterna att bedriva framgångsrik resistensförädling numera förbättrats.

I årets statsverksproposition har jag uttalat, att vid ifrågavarande tidpunkt inom jordbruksdepartementet pågick behandling av spörsmålen angående principerna för den resistensbiologiska forsknings- och förädlingsverksamhetens organisation m. m. samt att jag avsåg att avsluta övervägandena i sådan tid att proposition i ämnet skulle kunna föreläggas årets riksdag. I sammanhanget erinrade jag om att jag i 1958 års statsverksproposition betonat betydelsen av en intensifierad sådan forsknings- och förädlingsverksamhet men samtidigt framhållit, att varken de framtida kostnaderna för statsverket eller frågan om fördelningen av arbetsuppgifterna mellan skilda inom området verksamma organ blivit klarlagda i då framlagda förslag.

Till mina i 1959 års statsverksproposition gjorda uttalanden om önskvärdheten av att frågan om den resistensbiologiska forsknings- och förädlingsverksamhetens framtida organisation får sin lösning har årets riksdag anslutit sig i ett för kort tid sedan fattat beslut i anledning av nämnda proposition. Sedan beredningen inom departementet numera slutförts, vill jag här framlägga därvid framkomna förslag såväl rörande organisationen på berörda område som beträffande vissa aktuella och framtida kostnader för densamma.

Vad först angår fördelningen av de resistensbiologiska forsknings- och försöksuppgifterna mellan de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna, statens växtskyddsanstalt och på området verksamma högskoleinstitutioner har styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök förordat en uppdelning av dessa efter sådana linjer, att den renodlade resistensförädlingen jämte det därmed sammanhängande växtpatologiska arbetet hän-

föres till förstnämnda anstalter, de rutinmässiga, årliga rasanalyserna och den metodologiska forskningen ålägges växtskyddsanstalten samt den grundläggande resistensforskningen i första hand ankommer på lantbrukshögskolans institution för växtsjukdomslära. Beträffande den grundläggande forskningen har högskolestyrelsen emellertid tillagt, att jämväl växtskyddsanstalten bör ha resurser härför. Mot principerna i högskolestyrelsens förslag har jordbrukshögskoleutredningen vid remissbehandling av detsamma inte framställt några invändningar.

Till förslaget angående den allmänna arbetsfördelningen inom det forsknings- och försöksfält varom här är fråga kan jag i stort sett ansluta mig. Jag vill emellertid erinra om att växtskyddsanstalten enligt sin instruktion inte må upptaga sådan forskning rörande problem av större räckvidd i fråga om skydd mot sjukdomar och skador som ej kan beräknas medföra resultat av mera omedelbar praktisk betydelse. Den begränsning av forskningsuppgifterna, som sålunda bestämts för växtskyddsanstaltens del, anser jag principiellt böra iakttagas vid fördelningen av de resistensbiologiska arbetsuppgifterna mellan berörda organ. Jag vill förorda, att principbeslut nu fattas om att fördelningen fortsättningsvis skall vara den här angivna. Härefter kan organen i fråga verka efter de på så sätt fastlagda riktlinjerna i arbetet på den fortsatta utvecklingen av den resistensbiologiska forskningen och av resistensförädlingen.

För att den i hög grad önskvärda intensifieringen av verksamheten på det resistensbiologiska området skall komma till stånd erfordras en utbyggnad av de materiella och personella resurserna härför vid de olika anstalter och institutioner som i enlighet med det nyss behandlade organisationsförslaget har uppgifter inom sagda område. Vad beträffar växtskyddsanstalten och Sveriges utsädesförening föreligger nu i huvuddrag färdiga planer på anordnande för dessa organs räkning av nya och förbättrade lokaliteter för arbetsuppgifternas fullgörande samt på förstärkning av den med dessa uppgifter sysselsatta personalen. För bestridande av kostnaderna för de åsyftade byggnadsarbetena har de båda organen erbjudits donationsmedel av vissa stiftelser och enskilda sammanslutningar. Donationsmedlen utgöres för växtskyddsanstaltens del av dels ett belopp av 300 000 kronor, vilket ställes till förfogande av Knut och Alice Wallenbergs stiftelse för anläggande av ett resistensbiologiskt laboratorium i Åkarp, dels ett belopp av 41 000 kronor från stiftelsen Seth M. Kempes Minne för uppförande av klimatkamrar vid anstaltens filial i Röbbäcksdalen. För utsädesföreningens vidkommande kan enligt nyligen bekräftade uppgifter räknas med donationsbelopp av dels 425 000 kronor — varav 300 000 kronor från Rockefeller Foundation, 25 000 kronor från Norsk Hydro och 100 000 kronor från andra sammanslutningar — för uppförande av växthus och inredande av klimatkamrar i Svalöv, dels 69 000 kronor från stiftelsen Seth M. Kempes Minne för byggnad av växthus i Norrland.

Växtskyddsanstalten och utsädesföreningen har, under åberopande av att ett mottagande av nyssnämnda donationsmedel kan komma att binda stats-

verket för framtida utgifter för bland annat utrustning, underhåll, drift och personalavlöningar eller — vilket gäller i fråga om donationerna till Sveriges utsädesförening — detta är en möjlig konsekvens därav, hemställt om Kungl. Maj:ts medgivande till medlens mottagande. Därest riksdagen ej har någon erinran däremot bör Kungl. Maj:t — i betraktande av det enligt min mening för jordbruksnäringen och även för trädgårdsodlingen mycket betydelsefulla ändamål donationsmedlen avses främja — lämna det begärda medgivandet. Från donatorernas sida har ej angivits några villkor, som i något avseende kan inverka på den genom donationsmedlen möjliggjorda forsknings- och förädlingsverksamhetens bedrivande.

För den avsedda verksamheten vid laboratorium, växthus och klimatkamrar kommer, såsom antytts, att erfordras viss särskild personal och utrustning m. m. Donationerna innefattar inte medel till finansiering av utgifter för dylika ändamål. Laboratoriets förseende med mikroskop och annan laboratorieutrustning har växtskyddsanstalten ansett leda till en engångskostnad av 20 000 kronor. De årliga avlöningskostnaderna för personal vid laboratoriet har på sätt tidigare redovisats uppskattats till omkring 63 000 kronor och omkostnaderna vid detsamma till 26 000 kronor årligen. För den av växtskyddsanstalten planerade utvidgade verksamheten i Röbbäcksdalen har vidare räknats med cirka 20 000 kronor i avlöningskostnader och 10 000 kronor i omkostnader, vartill kommer vissa engångsutgifter för utrustning uppgående till omkring 8 000 kronor. Den verksamhet vid utsädesföreningen, som planeras bli utbyggd med hjälp av donationsmedel, får enligt uppgift från föreningen beräknas draga ett belopp av 35 000 kronor i stegrade årliga omkostnader. Tillsammans uppgår engångsbeloppen till drygt 25 000 kronor och ökningen av de löpande utgifterna till cirka 155 000 kronor. Sistnämnda båda belopp torde ungefärligen angiva omfattningen av de med mottagandet av omförmälda donationer förknippade anspråken på driftskostnader.

Såsom framgår av vad som tidigare återgivits av skilda framställningar i ämnet har, i syfte att förstärka resurserna för det resistensbiologiska arbetet utöver vad som direkt följer av nyssberörda med donationsmedel bekostade nyanläggningar, förslag framlagts till ytterligare höjningar av de statliga bidragen till förädlingsföretagen Sveriges utsädesförening och Föreningen för växtförädling av fruktträd samt till Weibullsholms växtförädlingsanstalt. De åsyftade anslagshöjningarna uppgår till 25 000, 15 000 respektive 32 000 kronor. Tillsammans med de förut omnämnda utgiftsstegringarna i anslutning till tillkomsten av nya lokaliteter för forskning och försök skulle medelsanspråken för resistensbiologiska uppgifter kunna beräknas till sammanlagt cirka 225 000 kronor, varav omkring 120 000 kronor belöper på statens växtskyddsanstalt, 60 000 kronor på Sveriges utsädesförening, 30 000 kronor på Weibullsholms växtförädlingsanstalt och 15 000 kronor på Föreningen för växtförädling av fruktträd. Härvid har emellertid ej medtagits de ökade medelsanspråk för dylika uppgifter, som får antagas komma att senare anmälas av lantbrukshögskolan och statens

lantbruksförsök samt av jordbrukshögskoleutredningen. Vid en jämförelse med innevarande budgetårs statsutgifter på förevarande område bör beaktas, att 24 000 kronor för närvarande disponeras av växtskyddsanstalten för vissa resistensundersökningar vid ett provisoriskt laboratorium i Svalöv, vilka medel ej erfordras, sedan det här skisserade, utbyggda resistensbiologiska arbetet igångsatts.

En mera ingående prövning av utgiftsberäkningarna torde böra ske i samband med behandlingen av äskandena om anslag för berörda utgifter. Tidpunkten för framläggande av dessa äskanden är självfallet beroende av möjligheterna att finna utrymme för kostnaderna inom nu gällande anslagsramar eller att finansiera en utbyggnad över huvud taget av den statsunderstödda växtförädlingsverksamheten. De planerade byggnadsarbetena bör inte igångsättas förrän det står klart, att anslagsmedel finnes tillgängliga för bestridande av de vid anläggningarnas ianspråktagande direkt uppkommande följdkostnaderna, såvitt dessa faller eller måste antagas falla på statsverket. Projekteringen av anläggningsarbetena samt planeringen av utbyggnaden och dispositionen av personalresurserna m. m. bör dock fullföljas så att igångsättandet ej fördröjes därav.

Till frågan om förstärkning av resurserna å de av resistensforskningen berörda institutionerna vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök torde jag få återkomma, sedan jordbrukshögskoleutredningen framlagt resultatet av sitt pågående arbete.

Av framställningen från Sveriges utsädesförening angående dess emottagande av förut berörda donationer framgår, att växtförädlingen, däri inbegripet resistensförädlingen, av potatis är föremål för föreningens särskilda uppmärksamhet. Föreningen har i frågan förbindelse med 1956 års matpotatisutredning, vilken — såsom antytts i propositionen nr 35 till årets riksdag angående åtgärder för kvalitetsförbättring av matpotatis — för närvarande överväger huru utvecklingen mot en allmän standardhöjning av den saluförda matpotatisen kan och bör främjas genom fortsatta försök och effektiviserad forskning. Spörsmålet om utsädesföreningens medverkan härvidlag genom bland annat resistensförädlingsverksamhet torde senare få bedömas samtidigt med matpotatisutredningens övriga förslag berörande forskningen och försöksverksamheten inom potatisområdet. Därvid torde ställning även få tagas till frågan om finansieringen av anläggnings- och driftskostnader samt personallöner som kan tillkomma i samband med en eventuell intensifiering av utsädesföreningens verksamhet på sistnämnda område.

Betydelsen av samarbete mellan de i den resistensbiologiska forsknings- och förädlingsverksamheten medverkande myndigheterna och institutionerna av skilda slag har framhållits såväl i kommittébetänkandena som i åtskilliga remissyttranden. 1949 års växtskyddsutredning exempelvis har uttalat, att en representant för lantbrukshögskolans institution för växtsjukdomslära bör lämnas tillfälle att närvara vid överläggningar på tjänste-

mannaplanet inom växtskyddsanstalten, när förslag till påföljande års arbetsprogram diskuteras. Denna rekommendation har följts under senare år. I övrigt har från flertalet håll förordats, att samarbetet bör ske i obundna former. För egen del vill jag understryka att — därest den framtida utbyggnaden av resurserna för resistensbiologisk forsknings- och förädlingsverksamhet skall leda till förväntade resultat och vinster för vårt jordbruk och vår trädgårdsnäring — det är angeläget med ett intimt samarbete de på området verksamma organen emellan.

Statens växtskyddsanstalt bedriver, såsom jag förut berört, alltsedan år 1956 vissa mera provisoriskt organiserade resistensbiologiska undersökningar inom ramen för ett årligt belopp av 24 000 kronor, vilket hittills täckts med under vissa anslag förefintliga besparingar. Jag finner det angeläget, att dessa undersökningar — som avser resistensen hos stråsåden gentemot olika slag av rost- och mjöldaggssvampar — kan fortsättas intill dess anstaltens ifrågavarande verksamhet erhållit de åsyftade fastare formerna. Med hänsyn härtill bör medel under de anslagsposter till särskilda undersökningar som i enlighet med riksdagens beslut skall upptagas i växtskyddsanstaltens avlönings- och omkostnadsstater för budgetåret 1959/60 tagas i anspråk för bestridande av arvode, motsvarande lönen i 21 löneklassen, till en med förevarande undersökningar nu sysselsatt assistent samt av i sammanhanget erforderliga omkostnader intill ett belopp av högst 6 000 kronor.»

Utskottet

I propositionen har föreslagits, att principbeslut skall fattas av riksdagen rörande den resistensbiologiska forsknings- och förädlingsverksamhetens organisation. Vad då först angår fördelningen av forsknings- och försöksuppgifterna inom berörda område mellan de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna, statens växtskyddsanstalt och vederbörande högskoleinstitutioner tillstyrker utskottet det av departementschefen framlagda förslaget i ämnet. Därvid vill utskottet liksom departementschefen betona att det vid fördelningen av de resistensbiologiska arbetsuppgifterna skall iakttagas att växtskyddsanstalten jämlikt sin instruktion icke må upptaga sådan forskning rörande problem av större räckvidd i fråga om skydd mot sjukdomar och skador som ej kan beräknas medföra resultat av mera omedelbar praktisk betydelse. Den grundläggande resistensforskningen skall sålunda ske vid lantbrukshögskolan.

Beträffande vad i propositionen anförts om finansieringen av kostnaderna för den utbyggnad av växtskyddsanstaltens och Sveriges utsädesförenings anläggningar som fordras för en intensifiering av verksamheten på det resistensbiologiska området har utskottet icke något att erinra. Medgivande att emottaga de utlovade donationerna bör enligt utskottets mening därför läm-

nas. I sammanhanget har utskottet uppmärksammat departementschefens anmälan, att från donatorernas sida icke har angivits några villkor, som i något avseende kan inverka på den genom donationsmedlen möjliggjorda forsknings- och förädlingsverksamhetens bedrivande. Detta finner utskottet vara ett oeftergivligt villkor för mottagande av donationer av ifrågavarande slag.

Vid sitt ställningstagande till spørsmålet om medgivande för växtskyddsanstalten och utsädesföreningen att taga emot förutberörda donationsmedel har utskottet självfallet beaktat de beräkningar av övriga kostnader i samband med en intensifierad resistensbiologisk forsknings- och förädlingsverksamhet som återgivits i propositionen. Sagda beräkningar föranleder icke annat uttalande från utskottets sida, än att utskottet finner det angeläget att frågan om formerna för det fortsatta statliga stödet åt växtförädlingsanstalterna snarast får sin lösning.

Liksom departementschefen vill utskottet framhålla betydelsen av ett intimt samarbete mellan de på det resistensbiologiska området verksamma organen, om utbyggnaden av resurserna inom detta område skall medföra de förväntade vinsterna för jordbruksnäringen och trädgårdsodlingen.

Vad i övrigt anförts i propositionen föranleder ej heller någon utskottets invändning, varför utskottet hemställer,

att riksdagen må besluta att den fortsatta resistensbiologiska forsknings- och förädlingsverksamheten skall vara organiserad i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående anförts.

Stockholm den 5 maj 1959

På jordbruksutskottets vägnar:

ANDERS PETTERSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Anderberg, Lage Svedberg, Nord, Jon Jonsson, Sigfrid Larsson*, Bertil Andersson*, Eskilsson, Hermansson, Johan Persson* och Hedström;

från andra kammaren: herrar Pettersson i Dahl, Andersson i Hyssna, Sköld, Lindström*, Östlund*, Anthy*, Jönsson, Johanson i Västervik, Nilsson i Lönsboda och Hedin*.

* Ej närvarande vid justeringen.